

POSUDEK

„JEDNODPOROVÝ KOSTEL SV. VAVŘINCE VE VSI V ŠIRŠÍM UMĚLECKOHISTORICKÉM KONTEXTU“

Bakalářská práce na Ústavu pro dějiny umění FF UK v Praze

Autor: Michaela Ramešová

Vedoucí práce: Ing. Petr Macek, Ph.D.

Posudek zadal: Ústav pro dějiny umění FF UK v Praze

Posudek zpracoval: Mgr. Ing. Jan Beránek

Místo a datum zpracování: Praha 21. 6. 2010

Posudek se týká studentské bakalářské práce, zpracované v rámci studia dějin umění na Ústavu pro dějiny umění FF UK v roce 2010. Jako předmět práce si autorka určila analýzu architektury jednopodporového kostela sv. Vavřince ve Vsi na Frýdlantsku a její zasazení do širšího uměleckohistorického kontextu s přihlédnutím ke specifické skupině českých dvoulodních kostelů.

Základní dělení práce vychází ze záměru analyzovat konkrétní stavbu, následně ji zasadit do regionálního kontextu středověké sakrální architektury a nakonec se pokusit o obecnou charakteristiku prostorového typu na našem území. Autorka tedy směřuje od jednotlivého k obecnému.

Tištěná a vázaná práce obsahuje 57 stran textu, za nímž je šestistránkový přehled použité literatury. Následuje 14 stránková obrazová příloha, doplněná seznamem s popisem obrázků. Součástí práce je rovněž CD nosič s digitální verzí práce na vnitřní straně zadních desek. V úvodní tiráži má práce všechny vyžadované náležitosti; název, poděkování, prohlášení o autorství, českou anotaci i její anglický překlad s klíčovými slovy.

Stylistická forma je založena na rozvité větě skladbě, která je v některých obecně formulovaných pasážích nesnadno srozumitelná.

Z hlediska struktury je předložená bakalářská práce koncipována do přehledné a logické struktury. Krátký jednostránkový úvod osvětluje předmět i cíle bakalářské práce. Ačkoliv metodická východiska nejsou specifikována, z textu vyplývá, že analýza kostela vychází ze základů stavebně-historického průzkumu, zatímco následující kapitoly jsou pojaty v intencích uměleckohistorického přístupu, založeného na kritickém shrnutí dosavadní literatury a hledání předloh sledovaného typu.

Autorka si vybrala nepříliš známý venkovský kostel v nejsevernější části frýdlantského výběžku. Na něm se pokusila sledovat fenomén vztahu uměleckého centra a periferie, resp. slovy autorky transfer a difuzi aktuálních architektonických forem.

První část práce se koncentruje na popis a analýzu architektury kostela ve Vsi. Zatímco historické zprávy přešla autorka z literatury, popis a rozbor architektonické podoby je její vlastní prací. Z popisu vychází interpretace nálezů, která je založena výhradně na tvaroslovné analýze dochovaných architektonických prvků, okamžitě konfrontovaných se známou vývojovou morfologií Václava Mencla. Na jejím základě autorka navrhla stavební vývoj kostela, s nímž lze víceméně souhlasit. První část práce uzavírá kapitola kriticky shrnující umělecko-historickou a soupisovou literaturu, která se kostelem zabývala.

Druhá část práce zasazuje kostel ve Vsi do kontextu výrazně profilované skupiny venkovských kostelů frýdlantského výběžku, které mají (většinou) čtvercový presbytář a čtvercovou nebo skoro čtvercovou loď. Zde autorka vychází zejména z výsledků bádání Lucie Kracíkové, resp. Vojtěcha Bellinga. Většina těchto kostelů však byla později upravována, takže podle absentujícího architektonického tvarosloví interiéru, až na výjimku kostela ve Višňové (sklonek 13. století ?) a portálu ve Vsi, nelze kostely ve stávající podobě v podstatě datovat. Na základě analogií bývá dispozice s pravoúhlým presbytářem datována rámcově do 2. poloviny 13. století. V této skutečnosti dále spočívají zásadní problémy ztěžující interpretaci stavebního vývoje a hledání případných východisek specifické dispozice. V případě kostela ve Vsi je to pak i skutečnost, že klenba lodi je takřka jistě výsledkem až pozdně gotické přestavby kostela z přelomu 15. a 16. století. Mimoto zcela periferní geografická poloha Frýdlantska, osídlovaného jistě od severu a severozápadu, nemá alespoň pro starší časový horizont historickou vazbu na české země. Tomu ostatně odpovídala ve středověku přináležitost kostelů do míšeňské diecéze. Z toho důvodu bude patrně nutné hledat specifický dispoziční typ mimo oblasti stavebních center Čech (v Sasku, Lužici či sousedním Slezsku).

Tyto skutečnosti si autorka velmi dobře uvědomuje, nicméně půdorys presbytáře považuje za obecný znak „kolonizačního“ venkovského kostela v rámci Čech. Pomíjí však čtvercový tvar lodi. Právě ten je natolik specifický, že z kostelů frýdlantského výběžku činí uzavřenou a jasně se odlišující skupinu. Pokud přijmeme hypotézu L. Kracíkové, že kostely zde vznikaly již během 2. poloviny 13. století, pak časově předchází možným vzorům z oblasti Čech obecně. Navíc zde dispozice lodi v podstatě determinuje výtvarné/konstrukční řešení. Při zvolených rozponech lodi totiž strop vyžaduje řešení se středovou podporou, což je technické řešení vycházející z primární koncepce centrály. Samozřejmě jen hypoteticky lze nastínit možný vzhled takového frýdlantského kostela, sestávajícího ze čtvercové lodi s podporou podírající trámový strop a čtvercového presbytáře, zaklenutého křížovou žebrovou klenbou. Takovou podobu bychom mohli považovat za méně náročnou realizaci architektonicky plně artikulovaných realizací. Jenže kde hledat časově adekvátní vzory? Domnívám se, že srovnání s kostelem ve Vetlé, v severních i severozápadních Čechách či s jihočeskými dvoulodními není na místě nejenom z časových důvodů. Jiná je samozřejmě situace kostela ve Vsi z hlediska dodatečně vložené klenby na středový pilíř, která je však až pozdně středověkého původu.

Problém hledání výtvarného východiska nutí autorku zkrácenou „katalogovou formou“ procházet veškerou středověkou sakrální architekturu nejenom severních Čech, přičemž však často hledá styčné body u staveb časově/stylově i kvalitativně zcela odlišných. Za správné však považuji autorčinu domněnku, že předlohu zvoleného dispozičního typu bude nutné hledat v saském prostředí, případně v sousedním Slezsku, které jsou potenciálními přirozenými centry nejenom ve smyslu geografickém, ale rovněž kulturně historickém. To si však vyžádá podrobnější studium, založené především na základní materiálové heuristice staveb obdobného dispozičního řešení (to ostatně autorka požaduje u materiálu na našem území; kapitola 4.2 první odstavec).

Třetí část práce uvozuje ryze teoretická rozvaha o dvoulodních síňových dispozicích, v níž autorka dokládá impozantní znalost literatury k danému tématu. Pozoruhodná je úvaha hledající genetické východisko dvoulodního rozvrhu buď v semperovském smyslu technického řešení nebo v intenci adekvátní výtvarné formy. V tomto momentu však mělo zůstat spíše při teoretické rozvaze až filozofického ražení, protože při srovnávání hmotových a prostorových kvalit jihočeských dvoulodí s kostelem ve Vsi vyvstává především zjevná kvalitativní diskrepance. Stručně řečeno, srovnává se nesrovnatelné. Proto závěrečné hledání typu přenosu po vzoru studie Jána Bakoše vyznívá nadbytečně.

Autorka předloženou práci plně prokázala mimořádně poučený rozhled po odborné literatuře faktografického i teoretického druhu. Přes výše uvedené výtky je autorčin teoretický rozlet slibným závanem čerstvého metodického „větru“ v zatuchlém prostředí dějin umění, zabývajících se historickou architekturou.

Předloženou bakalářskou práci doporučuji k obhájení. Ačkoliv nemohu navrhnout známku, osobně bych se přiklonil pro hodnocení „výborná“.

Pro domo: Váš zájem o problematiku dvoulodních síňových dispozic je patrně dlouhodobý. Rád s Vámi budu konzultovat problematiku síňového prostoru, který je i předmětem mé doktorandské práce.

21. 6. 2010 v Praze

